

Ярмоленко О.С.

Донецький державний університет внутрішніх справ

ЕЛЕКТРОННЕ СУДОЧИНСТВО У СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті досліджується питання електронного судочинства у справах про банкрутство з урахуванням міжнародного досвіду та судової практики. Актуальність теми обумовлена необхідністю модернізації судової системи України через впровадження цифрових технологій, що є важливим кроком до підвищення ефективності правосуддя, зменшення корупційних ризиків та оптимізації судових витрат. Особливо це стає важливим у період війни та економічної кризи, коли багато суб'єктів господарювання стикаються з фінансовими труднощами. Проаналізовано досвід Китайської Народної Республіки, США, Чеської Республіки та Великої Британії щодо впровадження електронних інструментів у судочинство, зокрема у справах про банкрутство. Усі ці країни демонструють успішне застосування сучасних цифрових платформ для автоматизації процесів, забезпечення прозорості та доступності інформації.

Виявлено основні переваги електронного судочинства: скорочення часу розгляду справ, підвищення прозорості процесу, зручність для учасників процесу, особливо в умовах обмежень фізичної присутності. Однак відзначено і значні виклики, зокрема недостатню якісну інфраструктуру, низький рівень цифрової грамотності населення, необхідність забезпечення високого рівня кібербезпеки для захисту конфіденційної інформації, а також недосконалість законодавчої бази.

На основі аналізу міжнародного досвіду запропоновано напрями вдосконалення української системи електронного судочинства у справах про банкрутство. До них належать: впровадження штучного інтелекту для аналізу судових документів та автоматизації процесів; створення єдиної інтегрованої цифрової платформи для управління банкрутствами; впровадження онлайн-торгів для прозорого розподілу активів банкрутів; розвиток електронних засобів комунікації між учасниками процесу; посилення кібербезпеки через впровадження сильних заходів захисту даних, таких як шифрування і регулярний аудит.

Дослідження показало, що електронне судочинство у справах про банкрутство в Україні має значний потенціал для розвитку, але потребує подальших досліджень і вдосконалення з урахуванням міжнародного досвіду та сучасних технологічних тенденцій.

Ключові слова: електронне судочинство, банкрутство, цифрова трансформація, штучний інтелект, онлайн-аукціони, кібербезпека, автоматизація судових процесів, електронний документообіг, прозорість правосуддя.

Постановка проблеми. Розвиток будь-якої держави визначається сучасними підходами до впровадження новітніх технологій, в тому числі в систему правосуддя. Впровадження електронного судочинства є важливим кроком до модернізації судової системи, по-перше, з метою зменшення корупційних ризиків, прискорення розгляду справ та зниження судових витрат. По-друге, в умовах війни та економічної кризи багато юридичних та фізичних осіб стикаються з фінансовими труднощами. Електронне судочинство може забезпечити швидший і прозоріший розгляд справ про банкрутство. По-третє, Україна активно впроваджує європейські стандарти в судочинство, а цифровізація процесів є одним із критеріїв відповідності правової системи України

нормам ЄС [1, с. 338–341]. Таким чином, електронне судочинство у справах про банкрутство в Україні є перспективним напрямом наукових пошуків та потребує негайного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теми електронного судочинства приділяли увагу такі науковці й практики у галузі права як: В. В. Білоус, О. А. Беянович, О. В. Бринцев, І. А. Бутирська, А. А. Бутирський, Н. М. Мамченко, Л. М. Ніколенко, О. П. Подцерковний, Н.О. Петренко, В.В. Резнікова, Т. В. Степанова та інші поважні вчені. Але питання електронного судочинства у справах про банкрутство у сучасний період не отримало належної уваги.

Постановка завдання. Таким чином, метою даної статті є дослідження електронного судочинства

чинства у справах про банкрутство з врахуванням міжнародного досвіду та судової практики.

Виклад основного матеріалу. Сучасний світ переживає епоху цифрової трансформації, яка охоплює всі сфери життя, включаючи правову систему. Одним із найбільш актуальних напрямків є впровадження електронного судочинства (e-court), яке сприяє підвищенню ефективності, прозорості та доступності правосуддя. Особливо важливим це питання стає у справах про банкрутство, де процеси часто супроводжуються великими обсягами документації, складними фінансовими розрахунками та залученням великої кількості учасників.

Україна впровадила систему «Електронний суд» у 2017 році, яка є частиною Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, що дозволяє подавати документи в електронному вигляді та отримувати інформацію про хід справ, що є актуальним в умовах війни. Для справ про банкрутство, які регулюються Кодексом України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ), крім загальних положень, електронне судочинство застосовується, зокрема для аукціонів через електронні торговельні системи з метою прозорості [2].

Не зважаючи на переваги електронного судочинства в Україні (зменшення часу розгляду справ, прозорість процесу, зручність для учасників процесу, що особливо важливо в умовах воєнного стану), воно містить певні виклики, а саме: недостатню якісну інфраструктуру; низький рівень цифрової грамотності серед населення; необхідність забезпечення високого рівня кібербезпеки для захисту конфіденційної інформації; недосконалість законодавчої бази, яка потребує адаптації до сучасних міжнародних стандартів.

Для подальшого розвитку електронного судочинства в Україні у справах про банкрутство цікавим є досвід інших країн, який можливо запровадити у національне законодавство.

Китайська Народна Республіка (далі – КНР) є одним із лідерів у впровадженні електронного судочинства, модернізації судової системи через впровадження «розумних судів» і електронних систем правосуддя. Верховний Народний Суд КНР наголосив на підвищенні ефективності, прозорості і доступності до правосуддя через розвиток інформаційних технологій. Він підкреслив, що у справах про банкрутство, де швидкість і доступ до інформації є критичними, електронне судочинство може зменшити затримки та витрати, особливо враховуючи зростання кількості таких

справ, як показано у звіті за 2023 рік, було розглянуто 29 000 справ про банкрутство на суму 316,7 млрд долларов США [3].

Положення Верховного Народного Суду про електронне судочинство (Provisions of the Supreme People's Court on Online Litigation, 2021) є ключовим для регулювання електронного судочинства, встановлює правила використання онлайн-платформ для всіх категорій справ, включаючи банкрутство [4].

У справах про банкрутство використовується платформа «China Court Online», яка забезпечує:

- автоматизацію процесу подання заяв та реєстрації справ: учасники процесу (боржники, кредитори, адміністратори) реєструються на платформі, надаючи необхідні документи у цифровому форматі; система за допомогою штучного інтелекту перевіряє повноту та правильність поданих документів; після перевірки заяви справа реєструється у суді, і всі учасники отримують доступ до електронного кабінету; документи, пов'язані зі справою, зберігаються в електронному архіві;

- можливість проведення онлайн-слухань через відеоконференції: судді, боржники, кредитори та адміністратори можуть взаємодіяти в режимі реального часу;

- інтеграцію з іншими цифровими системами, такими як реєстри боргів та державні бази даних, що дозволяє отримувати актуальну інформацію; електронна система автоматично аналізує фінансові дані боржника, включаючи активи, заборгованості та кредиторські вимоги; активи боржника продаються через спеціальну платформу «Taobao Judicial Auction», яка інтегрована з судовою системою; учасники аукціонів можуть подавати ставки онлайн, що забезпечує прозорість та конкурентність; судові рішення публікуються на платформі «China Judgments Online», що забезпечує відкритість процесу.

Основними особливостями електронного судочинства у КНР є: використання «інтернет-судів», які працюють у форматі онлайн-засідань без фізичної присутності сторін; розвиток штучного інтелекту для автоматизації процесів, включаючи аналіз доказів та прогнозування рішень; використання блокчейн-технологій для фіксації доказів і забезпечення їх автентичності.

Верховний Народний Суд КНР зобов'язав судів під час ухвалення рішень консультуватися зі штучним інтелектом. Він автоматично перевірятиме судові справи на наявність посилань, а також рекомендуватиме закони та постанови, що найбільш відповідають суті спору. Штучний інтелект

скоротив середнє навантаження на суддю більш ніж на третину, заощадив громадянам Китаю 1,7 мільярда робочих годин з 2019 по 2021 рік та понад 300 млрд юанів (45 млрд. доларів США). Також Верховний Народний Суд КНР планує до 2030 року запровадити додатки штучного інтелекту у судовий процес [5].

Електронне судочинство в КНР характеризується високим рівнем контролю з боку держави, що забезпечує швидкість та ефективність процедур.

Отже, електронне судочинство у справах про банкрутство в КНР є прикладом успішного впровадження цифрових технологій у судову систему. Воно базується на чіткій нормативній базі, яка включає закони та регуляторні акти, і охоплює всі етапи процесу: від подання заяв до публікації судових рішень. Основні елементи електронного судочинства, такі як подання документів, проведення слухань, аналіз фінансових даних та електронні торги, забезпечують ефективність, прозорість та доступність процесу. Китайський досвід може стати корисним для України, особливо стосовно впровадження у судовий процес штучного інтелекту та онлайн-аукціонів.

Електронне судочинство в справах про банкрутство в США базується на використанні цифрових технологій для подання документів, управління справами та доступу до інформації. Аналіз законодавства показує, що системи CM/ECF (Case Management/Electronic Case Filing) та PACER (Public Access to Court Electronic Records) є основними платформами, які забезпечують ефективність і прозорість. Кожен суд при розгляді справ про банкрутства може мати свої локальні правила, які деталізують процедури електронного подання. Наприклад, Судовий округ Південного округу Нью-Йорка має детальні інструкції щодо реєстрації в CM/ECF та вимог до файлів [6].

Процедура електронного судочинства США у справах про банкрутство включає такі етапи:

- електронне подання: боржники, адвокати та кредитори можуть подавати заяви про банкрутство, документи, звіти та інші документи через CM/ECF. Це стандартна практика, яка дозволяє сторонам завантажувати документи в цифровому форматі;

- електронне повідомлення: можливість для учасників справи отримувати повідомлення про слухання, рішення та інші оновлення через електронну пошту або через CM/ECF. Це забезпечує швидку комунікацію між судом і учасниками;

- управління справами: CM/ECF забезпечує інструменти для планування слухань, відстеження

термінів і управління дедлайнами, що полегшує координацію між суддями, адміністраторами та сторонами;

- проведення слухань: багато судів проводять слухання через відеоконференції, особливо після пандемії COVID-19, використовуючи платформи, такі як Zoom або WebEx. Однак для складних процедур, таких як судові процеси з крупними боржниками, можуть вимагатися фізичні слухання;

- проведення електронних торгів: активи боржника продаються через спеціальні платформи, такі як «Auction.com» або «Sheriff's Auction», які інтегровані з судовою системою; учасники аукціонів можуть подавати ставки онлайн, що забезпечує прозорість та конкурентність;

- доступ до судових записів: через PACER громадськість може отримати доступ до судових записів, включаючи заяви, рішення та протоколи, за певну плату. Сторони справи мають розширений доступ через CM/ECF, що дозволяє їм завантажувати документи та відстежувати хід справи в реальному часі [7].

Американський досвід електронного судочинства може бути корисним для удосконалення українського законодавства стосовно проведення розгляду справи, надання документів та доступу до судових записів.

Чеська Республіка є однією із країн Європейського Союзу, яка активно впроваджує електронні інструменти у судочинство, включаючи справи про банкрутство. Правове регулювання електронного судочинства у справах про банкрутство базується на Законі № 182/2006 «Про неспроможність» (Insolvenční zákon), який визначає процедури та умови розгляду справ про банкрутство.

Основною платформою для електронного судочинства у справах про банкрутство є ISIR (Information System on Insolvency Proceedings), яка забезпечує: реєстрацію заяв про банкрутство, автоматизацію процесу подання документів, інтеграцію з державними реєстрами (наприклад, реєстр компаній та податковий реєстр), можливість проведення електронних торгів активами боржників, голосування для кредиторів за допомогою електронної системи, автоматизацію фінансових розрахунків, аналіз фінансових даних боржника, включаючи активи, заборгованості та кредиторські вимоги, публікацію всіх судових рішень та документів.

Розгляд справ здійснюється через відеоконференції, що дозволяє залучати учасників з різних регіонів, взаємодіяти всім учасникам справи в режимі реального часу [8].

Для України, яка прагне модернізувати судову систему через систему «Електронний суд», досвід Чехії може бути корисним, особливо в умовах війни, коли фізична присутність у судах може бути обмеженою. На основі аналізу чеської моделі можна виділити наступні положення, які можуть бути впроваджені в українське судочинство: автоматизація фінансових розрахунків, інтеграція з державними реєстрами, використання спеціалізованого програмного забезпечення для автоматизації таких процесів, як реєстрація та обробка документів, що дозволить оптимізувати роботу судів та знизити навантаження на працівників.

Велика Британія, як країна з розвинутою судовою системою, активно впроваджує цифровізацію через програму реформ судів, зокрема через HM Courts and Tribunals Service, в тому числі стосовно розгляду справ про банкрутство.

Основними нормативними актами, що регулюють електронне судочинство у справах про банкрутство у Великій Британії, є:

Insolvency Act 1986 – основний закон, що регламентує процедуру банкрутства фізичних та юридичних осіб;

Insolvency Rules 2016 – встановлюють детальні процесуальні правила щодо провадження у справах про банкрутство, включаючи електронне подання документів;

Electronic Communications Act 2000 – забезпечує правову основу для використання електронних платформ у судовій системі, включаючи справи про банкрутство, встановлює стандарти безпеки даних та конфіденційності;

The Courts and Tribunals (Electronic Court Files and Electronic Filing) Rules 2021 – забезпечують правову основу для електронного документообігу в судах Великої Британії;

Practice Direction 51O – The Electronic Working Pilot Scheme – експериментальна програма, яка дозволяє повністю електронний документообіг у деяких судах.

Процедура електронного судочинства у справах про банкрутство у Великій Британії включає:

- електронне подання документів: сторони, такі як боржники, кредитори чи їхні представники, можуть подавати заяви, докази, вимоги та інші документи через платформу CE-File (Court Electronic Filing), особливо для справ у Вищому Суді. Для індивідуальних банкрутств, які часто розглядаються в окружних судах, електронне подання доступне через онлайн-систему HM Courts and Tribunals Service, як зазначено в «Guide to bankruptcy» [9];

- електронне повідомлення: сторони можуть отримувати повідомлення про слухання, рішення та інші оновлення через електронну пошту, якщо вони дали згоду, або через систему CE-File. Це забезпечує швидку комунікацію, але вимагає згоди, що може обмежувати застосування;

- проведення слухань: багато судів, включаючи Суд неплатоспроможності та компаній, проводять слухання через відеоконференції, особливо для статусних конференцій чи рутинних процедур, з використанням платформ, таких як Zoom, Microsoft Teams чи власних систем судів. Це стало стандартною практикою після пандемії COVID-19, але може залежати від рішення суду;

- управління справами: система CE-File забезпечує інструменти для планування розгляду справи, відстеження термінів і управління дедлайнами, що полегшує координацію між суддями, адміністраторами та сторонами. Використання цифрових алгоритмів дозволяє перевірити відповідність поданих документів та прискорити їх обробку;

- доступ до інформації: через портали, такі як HM Courts and Tribunals Service, авторизовані сторони можуть отримувати доступ до судових записів, включаючи документи та рішення, що підвищує прозорість. Громадськість має обмежений доступ до відкритої інформації, з урахуванням конфіденційності [10].

На основі аналізу британської системи, можна запропонувати такі положення для впровадження в українське судочинство: посилення кібербезпеки [11, с. 118–122], а саме, впровадити сильні заходи захисту даних, такі як шифрування і регулярний аудит, враховуючи підвищені кібератаки під час війни.

Висновки. Аналіз міжнародного досвіду, зокрема Китайської Народної Республіки, США, Чеської Республіки та Великої Британії, демонструє, що електронне судочинство у справах про банкрутство базується на сучасних цифрових платформах, які забезпечують автоматизацію процесів, прозорість та доступність інформації. Кожна з цих країн має свої унікальні підходи, але всі вони спрямовані на підвищення ефективності судових процедур, зменшення часу розгляду справ та забезпечення зручності для учасників процесу.

Попри очевидні переваги електронного судочинства, існують певні виклики, зокрема необхідність вдосконалення законодавчої бази, підвищення рівня цифрової грамотності населення, покращення кібербезпеки та розбудова якісної технологічної інфраструктури. Для ефектив-

ного впровадження електронного судочинства у справах про банкрутство в Україні доцільним є врахування найкращих міжнародних практик, зокрема: використання штучного інтелекту для аналізу судових документів та автоматизації процесів; створення єдиної інтегрованої цифрової платформи для управління банкрутствами; впровадження онлайн-торгів для прозорого розподілу

активів банкрутів; розвиток електронних засобів комунікації між учасниками процесу.

Таким чином, електронне судочинство у справах про банкрутство в Україні є перспективним напрямом розвитку правової системи, який потребує подальших досліджень і вдосконалення з урахуванням міжнародного досвіду та сучасних технологічних тенденцій.

Список літератури:

1. Ніколенко Л.М. Електронне правосуддя як спосіб підвищення ефективності судового розгляду. *Науковий Вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. № 71. С. 338–341.
2. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74.
3. Xiuchao Yin, Sitong Zhang, Ting Li. China's bankruptcy law system moves toward maturity. *Asia Business Law Journal*. URL: <https://law.asia/enterprise-bankruptcy-law-china/>
4. Provisions of the Supreme People's Court on Online Litigation, 2021. URL: <https://www.chinalawtranslate.com/en/the-supreme-peoples-courts-provisions-on-several-issues-related-to-trial-of-cases-by-the-internet-courts/>
5. Stephen Chen. China's court AI reaches every corner of justice system, advising judges and streamlining punishment. URL: <https://www.scmp.com/news/china/science/article/3185140/chinas-court-ai-reaches-every-corner-justice-system-advising>
6. US District Court for the Southern District of New York – Bankruptcy. URL: <https://www.nysb.uscourts.gov/>
7. U.S. Bankruptcy Code (11 U.S.C.). URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/11>
8. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Zákon č. 182/2006 Sb. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-182>
9. Guide to Bankruptcy. Updated 9 January 2025 URL: <https://www.gov.uk/government/publications/guide-to-bankruptcy/guide-to-bankruptcy>
10. Insolvency Act 1986. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents>
11. Ніколенко Л.М. Правове регулювання цифрової трансформації бізнесу у Великій Британії: Третє наукове читання пам'яті професора Пронської Грацієлли Василівни: Міжнар. наук.-практ. конф.: (12 квітня 2024 р., м. Київ) / За заг. ред.: В.В. Поєдинок, А.С. Головачової. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. С. 118–122.

Iarmolenko O.S. ELECTRONIC JUSTICE IN BANKRUPTCY CASES: CHALLENGES AND PROSPECTS

The article examines the issue of electronic justice in bankruptcy cases, taking into account international experience and judicial practice. The relevance of the topic is due to the need to modernize the judicial system of Ukraine through the introduction of digital technologies, which is an important step towards increasing the efficiency of justice, reducing corruption risks and optimizing legal costs. This becomes especially important during times of war and economic crisis, when many business entities face financial difficulties. The experience of the People's Republic of China, the USA, the Czech Republic and the United Kingdom in implementing electronic tools in legal proceedings, in particular in bankruptcy cases, is analyzed. All these countries demonstrate the successful use of modern digital platforms to automate processes, ensure transparency and accessibility of information.

The main advantages of electronic justice are identified: reducing the time for considering cases, increasing the transparency of the process, convenience for participants in the process, especially in conditions of limited physical presence. However, significant challenges were also noted, including insufficient quality infrastructure, low level of digital literacy of the population, the need to ensure a high level of cybersecurity to protect confidential information, as well as the imperfection of the legislative framework.

Based on an analysis of international experience, directions for improving the Ukrainian system of electronic justice in bankruptcy cases were proposed. These include: the introduction of artificial intelligence for the analysis of court documents and automation of processes; the creation of a single integrated digital platform for bankruptcy management; the introduction of online auctions for the transparent distribution of bankrupt assets; the development of electronic means of communication between participants in the process;

strengthening cybersecurity through the introduction of strong data protection measures, such as encryption and regular auditing.

The study showed that electronic justice in bankruptcy cases in Ukraine has significant potential for development, but requires further research and improvement, taking into account international experience and modern technological trends.

Key words: *e-justice, bankruptcy, digital transformation, artificial intelligence, online auctions, cybersecurity, automation of legal processes, electronic document flow, transparency of justice.*